

Tudományos és ismeretterjesztő művek

Horváth Zoltán

MAGYAR SZÁZADFORDULÓ

Gondolat, 647 old. 67 Ft

Horváth Zoltán teljes körképet nyújt a századforduló életéről. Mélyrehatóan elemzi a paraszt- és munkásmozgalmakat és a haladó szellemű kispolgári törekvéseket. Megrajzolja az uralkodó osztályokat, Tisza István feudális és pénzarisztokratá nemzedékét, a klerikalizmus szervezett hadjáratát. Részletesen foglalkozik többek közt Szabó Ervin, Kunfi Zsigmond és Szende Pál munkásságával és külön fejezetben Ady Endrével. A szerző számbaveszi a hazai kapitalizmus nagyarányú fejlődését, az elért eredményeket, ugyanakkor az ellentmondásokat is. Elismeréssel adózik a haladás híveinek, de ez nem befolyásolja abban, hogy ne elemezze részletesen hibáikat is. Amikor a polgári radikalizmus nemzedékét mérlegre teszi, egyúttal bizonyítja, hogy még kiemelkedő tagjai is visszarettek a gyakorlati cselekvéstől. A kik a polgári progresszió bővülésében éltek, aligha hallják szívesen, ha Horváth azt állapítja meg: Jásziék és társaik azért húzódtak vissza az elmélet sáncai mögé, mert nem tudtak kapcsolatot találni a magyar parasztsággal.

A szerző részletesen foglalkozik a nemzetiségi kérdéssel is. Szélsőséges, s mindkét esetben egyoldalú propagandisztikus céllal képviselt álláspontok között igyekszik a lényegre rámutatni. Nem csökkenti a magyar uralkodó körök közismert bűneit, de a teljesség kedvéért bizonyítékokat vonultat fel a szembenálló fél felelősségére is.

A szerző bátran elemzi irodalmunkat, s e tekintetben fő érdeme, hogy felszámol olyan illuziókat, amelyek bizonyok okokból irodalmi és művészi tekintetben a kelleténél többre értékelik a „második reformnemzedék”-et. Az érdemek elismerése mellett az eddignél határozottabban mutat rá Kiss József, Bródy Sándor stb. korlátaira, annál elismerőbben szól például Thury Zoltán jelentőségéről. Ismételtelen beszél Molnár Ferenc „prostituáldásáról”, s talán nem alapelkül állítjuk: Molnár Ferencről a végső ítélet az marad, amit Horváth Zoltán mondott ki a *Magyar századforduló*-ban. A mérték, amire állítja az irodalmi és művészeti élet alakjait: Ady, Bartók és Kodály, valamint Móricz Zsigmond (bár az utóbbi pályája éppen csak kezdődik a tárgyalt kor-

szak végén.). E mérték látszólag magától értetődő, mégis külön kell méltatnunk, mert ugyan ki vetette mérlegre a polgári radikalizmus nemzedékét Adyhoz mérve úgy, ahogy Horváth Zoltán ritka következetességgel megtette? Csak e magasra emelt mérce jogosítja fel arra, hogy például szigorú bírálatot gyakoroljon a századforduló magyar festészetéről. Munkácsyt és Benczurt érintő megállapításával Farkas Zoltán polemizált (Művészet, 1962. febr.), a lényegét illetően nem sok sikerrel. Horváth Zoltán nagyon is érhetően más értékítéletre jut, ha európai, s megint mátra, ha hazai összefüggésben vizsgálja művészeti életünk alkotásait.

A fentiekkel mégcsak töredékére ha utaltunk e könyvnek, amelynek nemcsak úttörő jellege biztosít érteket, hanem gondolkodásra, eszmélődésre sarkalló, sőt helyenként polemára indító következtetései is.

Akit az érdekel, hogyan érkezett el az ország az első — sőt részben a második — világháború tragédiájához, Horváth Zoltán könyvéből bőséges adatokkal részletezett választ kaphat kérdéseire.

Szűj Rezső

Pándi Pál

PETŐFI

Szépirodalmi, 390 old. 35 Ft (Ajánlott)

Noha a magyar irodalomnak bizonyára nincs olyan területe, melyről annyit és annyian írtak volna, mint a Petőfi életmű, Pándi Pál vállalkozása hasznos és értékes művel gazdagította a Petőfi-irodalmat. A szerző nagy vállalkozásának, a Petőfi életművét teljességben átfogó munkának első részét kapta kézbe az olvasó, melyből Petőfi pályakezdését, fiatalkori útkeresését, kialakuló korszakos költészetét ismerheti meg. Petőfi marxista értékelésének világos körvonalai kirajzolódtak már mindenekelőtt Révai József, Király István és Sötér István tanulmányai nyomán, de mindmáig hiányzott a teljes, igazán marxista igényű elemzés Petőfi egész hagyatékáról. Pándi Pál munkája első részében (melyet remélhetőleg minél hamarabb követ a második is) 1845 elejéig kíséri a költőt, műveinek egyre szélesedő útján.

Pándi Petőfi-tanulmánya azonkívül, hogy a Petőfi életmű első marxista szemléletű feldolgozása, újszerű, izgalmas kísérlet is. A szerző nagyrészt szakít a monográfiák megszokott módszereivel és legalábbis két lényeges dologban — módszerben is újat ad. Mellőzi a részletes és már tudott életrajzi ismertetést, nem életrajz minden napjaiban, nem biográfiai igényvel mutatja be a költőt, hiszen